

ANLAYIŞ DERGİSİ

27 Nisan'ı anlamak

[Bekir Berat Özipek](#)

ÖZALLI yıllarda pek çok kişi, Türkiye'nin -olumlu anlamda- artık geri dönüşü olmayan bir yola girdiğini düşünüyordu. Artık sivil toplumun, siyasetin, o güne kadar bastırılmış kimliklerin üstündeki o kalın tozlu ve ağır perde kaldırılmıştı. Ömer Çaha'nın ifadesiyle, sivil toplumun çiçeklendiği bir dönem yaşanıyordu. Sivil yönetimin üstünlüğü sağlanmış gibiydi ve en tabu sayılan konular ekranlarda serbestçe tartışılıyordu.

28 Şubat, bu demokratik değişimin geri dönüşsüz olmadığını gösterdi. Muhtıra Erbakan'a veya Refah-Yol'a karşı verilmişti; ama onun açtığı yolda asıl hesaplaşma Özal dönemiyle yapıldı. Koalisyon hükümeti sürece direnemedi; CHP ve DSP "mutada inkıyat ile" militarizme destek verdi; siyasal olanı, "ekonomik ve sınıfsal arka planı"na atıfla değerlendiren sosyalist solun önemli bir bölümü de materialist analizlerini bir seferlik erteleyip, 28 Şubat'ı gayet 'idealist' yaklaşımlarla 'açıklayıp', 'tarafsız' kaldılar (Buradaki tarafsızlık, örneğin yolda bir kapkaççının saldırısına uğrayan bir kadının çantasını koruma mücadelesini görüp, kadına duyduğu antipatiden dolayı müdahalede bulunmayan, "Ne kapkaççı ne de bu kadın" diyen kişinin tarafsızlığıdır). Oysa sınıfsal analiz yapmak isteyenler için, istemedikleri kadar bol malzeme vardı: Bat(ırıl)an bankalar, toplumun yurtdışına aktarılan milyarlarca dolarlık maddi değeri, ani fakirleşme ve onunla bağlantılı iki büyük ekonomik kriz ve çöküş gibi. Sonuçta sivil toplum gereği gibi direnemedi ve 28 Şubat süreci 'başarı'yla tamamlandı.

Türkiye'nin yaşadığı büyük çöküş ve savruluşun ardından siyaset yeniden şekillendi; ama 28 Şubat'ı sorgula(ya)madan, onun açtığı yolda ilerleyerek, bununla birlikte bir ölçüde ona rağmen. Sivil yönetim iyi kötü rayına girmişken gerçekleşen 27 Nisan 2007 müdahalesi, yine 'çevre'den gelen bir hükümete karşı, siyasetin içinde aktığı yatağı değiştirecek bir müdahale olarak tarihteki yerini aldı. Üstelik bu sefer gerçekten kayda değer bir bahane bile yoktu. Ortada ne 'mağdure' bir 'Fadime' vardı, ne de Aczimendiler. Muhtıraclar bu kez, "başörtüleriyle ilahi okuyan küçük kızların uyku saatleri" türünden saçma ötesi gerekçeler göstermek zorunda kaldılar.

İyi veya kötü, demokratik bir hükümete karşı yapılan herhangi bir darbe, muhtıra veya başka türden bir askerî müdahalenin, "meşru gerekçesi" olamayacağını, ancak "bahanesi" olacağını bilen bütün tutarlı demokratlar, öncekiler kadar meşru olan mevcut hükümete yönelik eleştirilerini saklı tutarak, 27 Nisan'ı kesin bir dille reddettiler; "ama hükümet de yanlışlar yaptı" veya "süreci iyi yönetmedi" türünden gerçekliğin net bir biçimde görülmesini engelleyici savruluşlar göstermediler. Bu perspektiften bakıldığında, hükümetin elbette çok günahı vardı; ama bunlardan hiçbiri, onu ve onunla birlikte hepimizi yeni bir muhtıra cehennemine götürmeyi haklılaştırmıyordu. (Bununla beraber, süreci 'meşrulaştırmak' değil, ama oraya nasıl varıldığını 'anlamak' istiyorsak, hükümetin Şemdinli'de gösterdiği aczi ve ahlaki olmayan tutumu veya Adalet Bakanlığı'nın Ferhat Sarıkaya'yı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na sevk etmesinde somutlaşan adaletsizlik ve oportünizmi analize dahil etmek zorundayız.)

Bütün bunlara rağmen 27 Nisan, hükümet tarafından ürkekçe de olsa reddedildi. Dahası hükümet, cumhurbaşkanını Meclis'e seçtirmeme yönündeki iradeye karşı, halka gitme restini de çekebildi.

Başta ana muhalefet olmak üzere, diğer partilere gelince, sınavı asıl kaybedenler onlardı. Ana muhalefet, zaten başından beri, tarihsel ve aktüel işlevi gereği siyaset içinde iktidara karşı değil, "bürokrasi ile birlikte siyasete karşı" muhalefet etmeye ilişkin geleneksel rolünü oynadı. Yani sol (hemen belirteyim, soldan kastım "merkez sol" dur; yani CHP, DSP vb.), yine kendisinden bekleneni yaptı; darbe ve muhtıralara destek vermek şeklindeki geleneksel ittihatçı tutumundan vazgeçmediğini bir kez daha gösterdi. Muhtemelen çok az insan, onların muhtıranın yanında yer alması nedeniyle şaşırılmış veya hayal kırıklığına uğramış olabilir. Ama burada kabahat uğratanda değil uğrayandadır; çünkü bu partiler şimdiye kadar sivil yönetimin üstünlüğünü savunduklarına dair bir umut vermemişlerdir. Soldan yine sivil ve demokrat tutum sergileyenler, *Birikim* çevresinden Ömer Laçiner veya Özgür Üniversite Rektörü Fikret Başkaya gibi demokratlıklarına güvenilir, ama soldaki ana akımı temsil etmeyen aydınlar ve diğer bazı küçük gruplarla sınırlı kaldı.

DYP ve ANAP'a -veya bugün görünmez bir el tarafından birleştirilmiş halleriyle DP'ye- gelince, muhtıranın gerçekleşebilmesinde oynadıkları kilit rolle, onun 'vebali'ni de yüklenmiş oldular. Süreçteki sorumluluklarını gizlemeye yönelik demagojiyi bertaraf edebilmek için tane tane, kısa cümleler halinde yazalım:

CHP, Gül'ü seçtirmemek için "367 şartı" nı ileri sürüyordu. Yani "O gün Meclis'te 367 vekil olmalı" diyordu. CHP, bu sayı bulunamazsa Anayasa Mahkemesi'ne gideceğini açıklamıştı. Ağar ve Mumcu, CHP'nin ne yapmak istediğini biliyorlardı. Hükümet 367'nin gerekmediğine inanıyordu ve pek çok saygın hukukçudan da bu yönde mütalaa almıştı; ama yargıya güvenemediklerinden, gerekmediğine inandıkları halde bu sayıyı bulmak için olağanüstü uğraş veriyorlardı. Ağar ve Mumcu, 367 şartının gerekmediğini kendileri söylüyordu; Ağar son gün bile "184 yeterlidir" diyordu. AK Parti'nin adayını veya onun tespit edilmiş şeklini onaylamayabilirlerdi ama ortada Meclis'e gelmemelerini meşru kılacak bir sebep yoktu. Meclis'e gelmemelerinin, seçimi ve dolayısıyla demokratik işleyişi kilitleyecek bir yolu açacağını görüyorlardı; ama buna rağmen gelmediler. CHP'nin kendilerinin de hukuka uygun bulmadığı bir şartı gündeme getirip seçimi iptal ettirmesini sağlayacak biçimde hareket ettiler. Üstelik siyasetin gerginleştiği bir ortamda, hükümete yönelik bütün eleştirilerini saklı tutarak, TBMM'ye gelip ret oyu vererek CHP'yi yalnızlaştırmak yerine, seçimi boykot edip hükümeti yalnızlaştırdılar ve böylece ihlalcı karşısında kurbanı tek başına bırakarak muhtırayı mümkün hale getirdiler veya onu meşrulaştırıcı bir rol oynadılar.

Oylamanın yapıldığı gün, ekran başında nefeslerini tutmuş bir biçimde Meclis'i izleyenler sadece AK Partililer değildi; CHP'li "seçkin yurttaşlar"ın dışında kalan DYP'li, ANAP'lı, BBP'li ve DTP'li "sade vatandaşlar", son ana kadar onların geleceği umuduyla beklediler. Çünkü bu, sıradan bir oylama değil; AK Partili olmasalar bile, kendi içlerinden çıkan ama başka bir partiden aday olan Kayserili tornacının oğlu Abdullah'ın o "son kale"ye çıkıp çıkamayacağını belirleneceği bir "karar anı"ydı. Gözler kapıya çevrildi, ama beklenenler gelmedi. Üstelik ileride süreci anlamak isteyen siyaset bilimcilerin, tarihçilerin ve diğer araştırmacıların mutlaka izlemesi gereken iki basın toplantısıyla neden oylamaya katılmayacaklarını açıkladılar.

28 Şubat'ta BBP çok başarılı bir sınav vermiş ve muhtıracılardan ahlak dışı bir beklentiye girmeyi reddederek açık ve kesin bir dille sürece karşı çıkmıştı. 27 Nisan'da ise görebildiğim kadarıyla e-muhtıraya en açık ve kesin dille karşı çıkan parti DTP oldu.

Bürokrasi, büyük medya, üniversite ve aydınlar ise şimdiye kadar bütün darbe ve muhtıralarda ne yaptılarsa 27 Nisan'da da aynısını yaptılar. Yani çok azı bu sınavdan geçti.

Sivil topluma geldiğimizde, muhtıraya karşı en anlamlı ve somut karşı çıkışı her şeye rağmen yine orada buluyoruz. Her zamanki gibi, sağdan, soldan ve İslami kesimden demokratik duyarlılıkları olanlar, e-muhtıraya karşı net bir tutum takındılar. Aynı kesimlerden demokrasiyle başı hoş olmayanlar ise mitingler düzenleyerek veya katılarak, sürece, dolayısıyla muhtıraya destek verdiler. DİSK gibi, Tandoğan mitingini kaçırpı, kervana Çağlayan'da katılan sendikalar da oldu.

Bu süreçte, 28 Şubat'ın kahramanları nasıl Liberal Düşünce Topluluğu idiyse, 27 Nisan sürecinin kahramanları da Genç Siviller grubu oldu. İlk andan itibaren muhtıraya karşı net bir tutum alan, 'e-muhtıra'ya bir 'e-manifesto' ile karşılık veren bu grup, anti-militarist bir kamuoyunun örgütlenmesine ve görünürlük kazanmasına da öncülük etti. "Tecavüzcü suçlu, ama kız da mini etek giymeseydi" anlayışını reddettiler; "Ne şeriat ne darbe" şeklinde bir tutum almadılar; "Ne darbe ne darbe" dediler.

Türkiye'de ekonominin kötü bir durumda olmadığı ve gerekli sahne düzenlemesinin yapılmadığı bir ortamda bile müdahalenin gerçekleşebileceğini göstermesi bakımından 27 Nisan anlamlı ve bir o kadar da üzücü bir tarihi ifade ediyor. Ne yazık ki toplum olarak yine yenildik; demokrasi tecrübesi bizden daha eskilere gitmeyen ülkeler kadar dahi demokratik bir tutum sergileyemedik.

Gelecek için belki tek umudumuz, bu süreçte darbe ve muhtıralara karşı yukarıda belirtilen bir sivil duyarlılığın da gelişmesinden ibaret. Sadece bu bile yeterli derecede önemli; çünkü bir düşünürün de belirttiği gibi, "güçlü olan, gelişmekte olandır".